

Høring NOU 2023: 26 Ny lov om offentlige anskaffelser: høringsvar fra Grønn Byggallianse

Grønn Byggallianse er en medlemsorganisasjon for hele verdikjeden i bygg-, anlegg- og eiendomssektoren med visjonen om at hele vår sektor må bli mer bærekraftig.

Vårt innspill konsentrerer seg om i hvilken grad vi mener utvalgets forslag er tilstrekkelige og riktige for at vår sektor skal nå denne visjonen.

Grønn Byggallianse støtter helhjertet det sentrale formålet med regelverket; å styrke klima- og miljøhensyn. Vi har det svært travelt dersom vi skal nå klimamålene og naturavtalen, og offentlig sektor må bruke innkjøpsmakten sin til å omstille samfunnet i mer bærekraftig retning.

Grønn Byggallianse støtter utvalgets hovedforslag om at:

- standardiserte minimumskrav på prioriterte områder er det viktigste grepet for at offentlige anskaffelser i praksis skal bidra til grønn omstilling. Vi er enig med utvalget i at standardiserte minimumskrav vil være mer effektivt for å nå klima- og miljømålene og er lettere å følge opp, enn å vekte klima og miljøhensyn (et tildelingskriterium) med tretti prosent
- de veiledende standardiserte minimumskravene som allerede er utviklet, må tas i bruk så fort som mulig for å oppnå en hurtig grønn omstilling
- staten må i egen virksomhet, gjennom tildelingsbrevene, pålegges av regjeringen å ta i bruk veiledende standardiserte minimumskrav på prioriterte områder. Vi støtter at kravet bør gjelde alle anskaffelser, både de over og under terskelverdi, fordi anskaffelser av bygg og anlegg har varierende størrelse, men samlet utgjør en stor sum. Vi merker oss at utvalget bruker begrepet «minimumskrav» som en samlebetegnelse på alle krav eller kriterier som oppdragsgiver kan benytte i en anskaffelsesprosess. Det vil si kravspesifikasjon, kvalifikasjonskrav, tildelingskriterier og kontraktskrav (s 143). Vi ser at det kan være behov for ulike typer krav avhengig av anskaffelsens størrelse og karakter. En fare med kun bruk av standardiserte ytelseskrav, er at de ikke fremmer innovasjon. For store anskaffelser og fra bestillere med høy miljøkompetanse, vil det derfor være gunstig å supplere ytelseskrav med tildelingskriterier
- kommunale og fylkeskommunale virksomheter oppfordres av regjeringen å vedta å ta i bruk veiledende standardiserte minimumskrav på prioriterte områder. Vi vil også oppfordre regjeringen til å vurdere å gi gulrøtter til kommunale og fylkeskommunale virksomheter som stiller ambisiøse miljøkrav. Det er viktig at regelverket gjøres enkelt og tydelig og at det følges opp med god veiledning så minimumskravene også kan stilles og følges opp av mindre kommuner

- ny lov om offentlige anskaffelser inkluderer en hjemmel for å kunne vedta standardiserte minimumskrav som følge av bestemmelser i EØS-relevante EU-direktiver som inntas i norsk lov. Standardiserte minimumskrav er etter vårt syn også nødvendig for at Norge skal kunne ivareta nasjonale klima- og miljømål. Vi mener at standardiserte minimumskrav i offentlige anskaffelser for bygg og anlegg er den mest treffsikre måten å skape et likt konkurransegrunnlag samtidig som offentlig sektor kutter klimagassutslipp gjennom sine innkjøp

Bruk av minimumskrav i offentlige anskaffelser bidrar sterkt til å nå vedtatte miljøforpliktelser

EU er en viktig drivkraft for å omstille samfunnet i mer bærekraftig retning. Norge har forpliktet seg til en rekke rettsakter i EU som vedrører bærekraft, også med bestemmelser om offentlige anskaffelser. Utvalget viser til at disse vedtakene er lite samlet og koordinert og vi støtter utvalget i at det er behov for å samle disse og innlemme dem i et nasjonalt regelverk for offentlige anskaffelser. Vi støtter at ny lov om offentlige anskaffelser må inneholde en lovhjemmel til å fastsette forskrift om standardiserte minimumskrav, så vi sikrer at disse vedtakene faktisk blir fulgt.

Vi opplever at det er stor usikkerhet blant offentlige innkjøpere om hvordan regelverket om offentlige anskaffelser skal forstås, hvilke EU-krav vi har forpliktet oss til og hvordan disse skal følges opp i praksis. Vi støtter derfor utvalget i at det er et stort behov for veiledning til offentlige oppdragsgivere både om nytt og eksisterende regelverk.

Miljødirektoratet har dokumentert at arealbruksendringer er den viktigste årsaken til tap av natur. Det er ifølge miljødirektoratet utbygging av ny infrastruktur og nye bygg som er viktigste årsak til slike arealbruksendringer som igjen forringer sårbar natur. Regelverket for offentlige anskaffelser må derfor inkludere krav som sikrer at sårbar natur ikke blir skadelidende ved det offentlige innkjøp av varer og tjenester som innebærer arealbruksendringer.

Det må stilles minimumskrav til miljø i alle anskaffelser

Utvalget viser (fig 14-2) at samlet sett er det offentlig innkjøp fra bygg- og anleggsnæringen som står for de desidert største klimagassutslippene, både på grunn av omfanget av anskaffelsene, og på grunn av produksjon og transport av materialer og energi som brukes som innsatsfaktorer i næringen.

For å redusere utslippene, støtter vi utvalget i at det bør tas i bruk standardiserte minimumskrav på prioriterte områder i offentlige anskaffelser og at det alltid skal stilles krav til ytelsen. Vi støtter at kravet til å hensynta klima og miljø i offentlige anskaffelser skal gjelde for alle anskaffelser (både over og under terskelverdi), og at det stilles strengere krav til større anskaffelser enn mindre. Strengere kan bety flere krav og andre typer krav f.eks også kvalifikasjonskrav og tildelingskriterier. Gjennom å bruke standardiserte ytelseskrav mener vi at det ikke trenger å være komplisert å stille krav, selv i små anskaffelser. Dersom en skole f.eks. trenger nye vinduer og anskaffelsen ikke overskrider minste terskelverdi på NOK 300 000, kan innkjøper likevel stille et standard miljøkrav om lav U-verdi til innkjøp av vinduer. Det samme gjelder f.eks. maling, der det på enkelt vis kan settes minimumskrav til innhold av helse- og miljøfarlige stoffer og avgassing til inneklimate. Miljømerkeordninger som BREEAM-NOR og Svanen har allerede en rekke kriterier som er kjent av næringen og som kan legges til grunn for standardiserte minimumskrav. Vår erfaring er at svært mange av disse kriteriene ikke er dyrere å tilfredsstille hvis det planlegges for tidlig.

En fare med standardiserte ytelseskriterier er at de raskt kan bli utdaterte da utviklingen på miljøområdet skjer raskt. Standardiserte ytelseskrav alene fremmer heller ikke innovasjon. Ytelseskrav bør derfor suppleres av tildelingskriterier i større anskaffelser og av bestillere med god nok miljøkompetanse til å kunne vurdere alternative tilbud. Det er også viktig at ytelseskrav stadig oppdateres og vi anbefaler at innstramminger og endringer gjøres kjent i god tid, gjerne flere år. Det er viktig for næringen med forutsigbarhet. Det reduserer risiko når aktører investerer i ny kunnskap og teknologi i den grønne omstillingen.

Vi er enige i at nasjonale klimamål også kan oppnås gjennom andre virkemidler som utslippskvoter og avgifter og at dette også kan være mer effektivt, men i påvente av slike virkemidler mener vi at regelverket til offentlige anskaffelser må skjerpes med hensyn på miljø.

Det er viktig at minimumskravene både gjelder direkte utslipp som klimagassutslipp fra anleggsmaskiner og indirekte utslipp som utslipp fra produksjon og transport av materialer til bygg og infrastruktur. Det er de indirekte utslippene som er desidert størst i vår sektor.

Regelverket må forenkles og tydeliggjøres

Vi støtter utvalget i at det å stille miljøkrav kan være komplekst og krever mye kompetanse både hos oppdragsgivere og leverandører. Vi støtter derfor også utvalget i at en forenkling og tydeliggjøring av krav til bærekraft er nødvendig, ikke minst for at flere offentlige bestillere skal stille miljøkrav og velge grønne løsninger.

Standardiserte minstekrav må basere seg på etablerte kriterier

Utvalget løfter fram at det vil innebære en besparelse av tid og ressurser hos offentlige innkjøpere ved å benytte ferdigproduserte klima- og miljøkrav fra DFØ. Dette vil også gi større forutsigbarhet. Vi støtter dette og vi oppfordrer DFØ til å bygge på allerede etablerte kriterier og standarder i næringen som formulert i EUs taksonomi, BREEAM-NOR kriterier og Svanemerkets kriterier, der det er hensiktsmessig.

Utvalget foreslår at regjeringen pålegger alle statlige virksomheter å ta i bruk DFØs veiledende kriterier i alle tildelingsbrev til underliggende etater. Vi støtter dette.

Vi støtter også at fylkeskommuner og kommuner bør oppfordres til å vedta at kriteriene fra DFØ skal benyttes.

Vi må i større grad spørre oss om hva som er nødvendig

Vi støtter utvalget i at det er vel så viktig at offentlige innkjøpere stiller spørsmål *om behovet* for hva som eventuelt kjøpes inn, som *hvordan* anskaffelsen gjøres. Vi støtter derfor helhjertet utvalgets forslag om en «ny plikt til klima- og miljøkartlegging i anskaffelser som er underlagt kunngjøringsplikt jf. forslaget § 2-2 annet ledd bokstav a. Kartleggingen må omfatte en vurdering av om det overhodet er behov for anskaffelsen og valg av strategi (fornye, leie, eie, reparere, erstatte, nytt eller brukt, delingsmulighet med videre). Kravet til å dokumentere miljøkartleggingen vil sikre etterprøvnbarhet, og bidra til økt bevisstgjøring hos oppdragsgiver.»

Katharina TH. Bramslev
Daglig leder
Grønn Byggallianse